

Edukacije u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac s posebnim osvrtom na obradu knjižnične građe

Educations in the City Library "Ivan Goran Kovačić" Karlovac with a special focus on the processing of library materials

Primljeno: 27. 10. 2023.
Prihvaćeno: 5. 11. 2023.

**TEMA
BROJA**

Anita Malkoč Biščan, viša knjižničarka

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
anita@gkka.hr

Martina Barišić Koprenica, knjižničarka

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
mbarisic@gkka.hr

Sažetak

Koncept cjeloživotnog učenja je učenje koje se odvija tijekom cijelog života pojedinca i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno). Učenje je pritom kontinuirani proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca za učenje u određenom životnom razdoblju uvjetovani voljom, znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenima u mlađoj životnoj dobi. Cjeloživotno učenje odnosi se na „svaku aktivnost učenja tijekom cijeloga života radi unapređenja znanja, vještina i kompetencija u okviru osobnoga, građanskog, društvenog ili profesionalnog djelovanja pojedinca“. Koncept cjeloživotnog učenja, razvijen u šezdesetim godinama prošlog stoljeća, odgovor je na problem neusklađenosti između obrazovanja mladih i odraslih.² Usredotočenost tradicionalne pedagogije na probleme osnovnoškolskog odgoja i općeg obrazovanja djece te andragogije na obrazovanje odraslih, rezultirali su nedostatkom teorije koja bi integrirala spoznaje o obrazovanju i učenju kroz sva životna razdoblja. Takvo stanje pogodovalo je razvitku teorije i koncepta cjeloživotnog učenja kao integriranog pristupa proučavanju učenja kao trajnog procesa.

U članku će biti prikazano kako je Županijska matična služba započela s organizacijom programa cjeloživotnog učenja za knjižničare, posebice s temeljnom edukacijom stručne obrade građe.

Gljučne riječi: cjeloživotno učenje, edukacije, matična služba, bibliografska obrada

Summary

The concept of lifelong learning is learning that takes place throughout an individual's life and in all forms in which it is realized (formal and informal). Learning is a continuous process in which the results and motivation of an individual for learning in a certain period of life are conditioned by the knowledge, habits and learning experiences acquired at a younger age. Lifelong learning refers to "every learning activity throughout life for the purpose of improving knowledge, skills and competences within the framework of an individual's personal, civic, social or professional activity". The concept of lifelong learning, developed in the sixties of the last century, is the answer to the problem of mismatch between youth and adult education. The focus of traditional pedagogy on the problems of primary education and general education of children and andragogy on adult education resulted in a lack of theory that would integrate knowledge about education and learning throughout all periods of life. Such a situation favored the development of the theory and concept of lifelong learning as an integrated approach to the study of learning as a permanent process.

This article will show how Karlovac Library Development Service started with the organization of a lifelong learning program for librarians, especially with basic education in the professional processing of library materials.

Keywords: lifelong learning, education, Library Development Service, bibliographic processing

¹ Pastuović, N. Kako do društva koje uči. // Odgojne znanosti, Vol. 8, br. 2(2006), str. 421-441. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/35299> (15. 10. 2023.)

² Isto.

Uvod

Knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac matična je knjižnica za narodne i školske knjižnice Karlovačke županije. Poslovi matične djelatnosti definirani su Pravilnikom o matičnoj djelatnosti i sustavu matičnih knjižnica u Republici Hrvatskoj (NN 81/21) kao temeljni i razvojni poslovi. Osnovna djelatnost Županijske matične razvojne službe Karlovačke županije realizira se sljedećim oblicima rada: izravnim uvidom u rad knjižnica – stručni i savjetodavni nadzor, izvješćima i analizama o radu knjižnica. Unapređenje stručnog knjižničarskog rada u skladu s razvojem knjižničarske struke jedan je od temeljnih poslova voditelja Županijske matične razvojne službe. Voditelj je zadužen i za razvojne poslove kao što su izrade dugoročnih razvojnih planova knjižnica u nadzoru, suradnju kod projektiranja i opreme prostora, pomoć pri uvođenju novih oblika poslovanja, predlaže i programe informatizacije, pomaže kod obuke u radu s novim tehnologijama, organizira radionice i predavanja te savjetovanja sa svrhom stalnog stručnog usavršavanja knjižničara.

Mrežu knjižnica Karlovačke županije čine:

- a) 42 školske knjižnica, od toga 28 osnovnih škola, 1 Centar za odgoj i obrazovanje djece i mladeži i 13 srednjoškolskih (uključujući Glazbenu školu Karlovac) te 3 učenička doma. U navedenim ustanovama zaposleno je 37 stručnih djelatnika.
- b) 7 narodnih knjižnica gdje je zaposlen 51 djelatnik.

Županijska matična razvojna služba Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ u suradnji sa Stručnim vijećem školskih knjižničara Karlovačke županije i podružnicom Hrvatske udruge školskih knjižničara Karlovačke županije prema potrebi organizira i okrugle stolove na kojima sudjeluju knjižničari osnovnih i srednjih škola, ravnatelji i predstavnici osnivača školskih knjižnica u gradu Karlovcu i Karlovačkoj županiji. Okrugli stolovi organiziraju se s ciljem zagovaranja školskih knjižnica s naglaskom na sufinanciranje nabave knjižnične građe, integraciju kurikuluma knjižnično-informacijskog programa u kurikulumu svih nastavnih područja te na opremanje knjižnica u skladu sa Standardima (Državni pedagoški standard i Standard za školske knjižnice). To je doprinijelo prepoznatljivosti školskih knjižnica u lokalnoj zajednici, njihovih usluga i mogućnosti te knjižničara općenito. Ovaj način javnog zagovaranja školskih knjižnica prepoznat je kao primjer dobre prakse u Hrvatskoj što je rezultiralo izlaganjima na 29. Proljetnoj školi školskih knjižničara RH u travnju 2017., na 17. okruglom stolu o slobodnom pristupu informacijama u prosincu 2017. godine i, naposljetku, na 14. okruglom stolu za školske knjižnice: Financiranje školskih knjižnica, održanog u Zagrebu, 4. listopada 2023. godine.

Povijest Matične službe

Vraćajući se u povijest nastanka službe temeljem zapisa u *Karlovačkom tjedniku* iz 1959. godine, dolazimo do početaka Matične službe u Karlovcu.³ Navedeni članak donosi informaciju o tečaju za rukovodioce narodnih knjižnica koji je Gradska knjižnica održala za maturante Učiteljske škole kako bi ih obučila za rad na terenu, tj. za vođenje narodnih i školskih knjižnica. Tečaj je bio potreban jer se prema navodima vidi kako je nabava i obrada knjiga nestručno vođena te je trebalo educirati djelatnike.

³ Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, Karlovac: 1838.-2008. : prilozi za povjesnicu / uredila Frida Bišćan. Karlovac: Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, 2008., str. 170

Velikim odazivom na tečaj donesen je zaključak kako je svake školske godine potreban jedan tečaj u suradnji s knjižnicom kako bi se knjižnice na području Kotara stručno vodile. Tijekom 1959. godine održana su četiri seminara za učenice Učiteljske škole, jedan za knjižničare općine te jedan za knjižničare Kotara (iz Ozlja, Skakavca, Cetingrada, Krašića, Vivodine, Kupinca, Lasinjskog Sjeničaka, Popović Brda, Plješivice, Slunja, Krstinje, Radatovića i Lasinje). Voditelj tečaja pripremio je i priručnike za polaznike tako da se može reći da je ovo bila preteča današnje službe.

Zakon o bibliotekama u Hrvatskoj donesen je 1960. godine, u Karlovačkom Kotaru na temelju tog zakona Savjet za kulturu i nauku 1961. godine objavljuje propis te Upute o poslovima matične knjižnice. S obzirom na to da matična knjižnica može biti samo ona knjižnica koja ima samostalnost, zadovoljava sadržajnim bogatim fondom knjiga te stručnim djelatnicima, u karlovačkom Kotaru to postaje Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac.

Tečajevi u knjižnici

Danas se tečajevi i edukacije za knjižničare održavaju prema Planu i programu rada Gradske knjižnice, a dogovaraju na Stručnom vijeću kako bi se obuhvatile teme koje knjižničari trebaju u cjeloživotnoj edukaciji. Edukacije dogovara i koordinira voditelj Županijske matične razvojne službe prema potrebama knjižničara u mreži pri čemu surađuje s Centrom za stalno usavršavanje knjižničara (dalje u tekstu CSSU), Nacionalnim Centrom za stalno stručno usavršavanje knjižničara. Tečajevi su namijenjeni knjižničarima iz svih vrsta knjižnica, pomoćnim knjižničarima, studentima knjižnične i informacijske znanosti te široj AKM zajednici (Arhivi, Knjižnice, Muzeji). No, i stručni djelatnici Knjižnice često održavaju edukacije za kolege iz drugih knjižnica kako bi se u Karlovačkoj županiji osposobilo što više stručnih djelatnika i olakšao rad unutar knjižnica. Stoga knjižničari matične knjižnice obavljaju individualne edukacije, najčešće obrade knjiga, educirajući djelatnike ostalih knjižnica kroz nove tehnologije i programe. Iskustvo je pokazalo da su djelatnicima u mreži Karlovačke županijske matične knjižnice najpotrebnije edukacije iz stručne obrade građe odnosno katalogizacije. U tom području potrebno je specifično stručno znanje koje je potrebno učiti kroz praksu.

Osim unosa novih knjiga u sustav, djelatnici u Odjelu nabave i obrade knjiga obavljaju i otpise. Takvim sistematskim pristupom i stalnom edukacijom djelatnika dolazi se do kvalitetnog i sadržajnog fonda koji je upotrebljiv i čitan. Ovim pristupom raste obrtaj fonda, odnosno posudba knjiga kontinuirano raste. Edukacije se odvijaju prema potrebama na terenu te se ponavljaju svakih nekoliko godina obzirom na zakonsku regulativu i potrebe obnavljanja i dopune znanja.

Edukacije stručne obrade knjižne i neknjižne građe

Stručna obrada knjižnične građe obuhvaća formalnu obradu ili katalogizaciju i stvarnu obradu tijekom koje se građa razvrstava prema sadržajnim obilježjima: klasificira se ili se predmetno označuje predmetnicama, kazalima i sažecima ili joj se određuju ključne riječi.⁴ Katalogizacija je obrada građe tijekom koje se popisuju podaci bitni za identifikaciju određenog primjerka i obavlja prema određenim pravilima. Katalogizacija u Republici Hrvatskoj obavlja se prema prihvaćenim ISBD-standardima. Godine 2021. donesen je Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima (KAM), kako bi se standardizacijom stvorili uvjeti za dijeljenje, povezivanje, integraciju i ponovnu uporabu podataka, uključujući projekte digitalnog okupljanja

⁴ Tadić, K. Rad u knjižnici. Opatija: Naklada Benja, 1994.

i druge zajedničke usluge koje će korisnicima olakšati pristup te cjelovito predstaviti nacionalnu baštinu.⁵ Budući da je bio novitet i za postojeće katalogizatore u knjižnicama, u 2022. godini održane su radionice za primjenu KAM-a namijenjene stručnjacima koji se bave obradom građe u baštinskim ustanovama kojima je prisustvovala i djelatnica za obradu građe Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“.

Djelatnici Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac nakon prelaska na elektroničku obradu, katalogizaciju su vršili u sustavu Crolist, no 2016. prešlo se na sustav Zaki uz korištenje UNIMARC formata za strojno čitljivo katalogiziranje. Edukacije su provedene uz podršku Županijske matične razvojne službe nakon čega su educirani djelatnici prenosili znanje knjižničarima u mreži. Iako su osnovna pravila i tagovi za katalogizaciju omeđenih publikacija katalogizatorima dobro poznati, potrebno je nadograđivati znanje pri katalogizaciji stare i rijetke građe, serijskih publikacija, nakladničkih cjelina, kartografske građe, elektroničkih publikacija i slično. Svako od navedenih područja formalne obrade građe, uz jedinstvene tagove koji se koriste, ima i posebne, s posebnim napomenama i načinima unosa. U takvim slučajevima katalogizatoru je nužno educirati se i nadograditi postojeće znanje.

Dostupno je nekoliko načina edukacije:

- tečajevi ponuđeni pri Centru za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu
- pohađanje edukacije kod stručnjaka za određeno područje obrade
- suradnja sa Županijskom matičnom razvojnom službom u odjelu matične knjižnice, što se u slučaju Gradske knjižnice u Karlovcu pokazalo kao dobro iskustvo.

Iako je formalna obrada knjižne građe u Republici Hrvatskoj temeljito i sveobuhvatno usustavljena izradom Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga, katalogizator mora redovno obnavljati i usavršavati svoje znanje prateći promjene u ISBD-ovima.

Zaključak

Od začetaka rada Županijske matične razvojne službe Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu vodi se briga o cjeloživotnom usavršavanju knjižničara, bilo da oni tek počinju s radom u knjižnici ili trebaju nadograditi svoje znanje. U skladu s Etičkim kodeksom⁶ knjižničari moraju dijeliti svoje profesionalno iskustvo i znanje s kolegama te pomagati i usmjeravati nove profesionalce pri ulasku u profesionalnu zajednicu i razvijanju njihovih vještina. Županijska matična razvojna služba nastoji ponuđenim edukacijama obuhvatiti čitavo područje knjižničnih poslova, a osobito onih za koje postoji poseban interes.

⁵ Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. URL: <https://pravilnik.kam.hr/> (23. 10. 2023.)

⁶ IFLA-in Etički kodeks za knjižničare i druge informacijske djelatnike. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/codesofethics/croatiancodeofethicsfull.pdf> (23. 10. 2023.)

Literatura

1. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/> (23. 10. 2023.)
2. IFLA-in Etički kodeks za knjižničare i druge informacijske djelatnike. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/codesofethics/croatiancodeofethicsfull.pdf> (23. 10. 2023.)
3. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, Karlovac: 1838.-2008. : prilozi za povjesnicu / uredila Frida Bišćan. Karlovac: Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, 2008., str. 170
4. Pastuović, N. Edukologija: integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja. Zagreb: Znamen, 1999.
5. Pastuović, N. Kako do društva koje uči. // Odgojne znanosti, Vol. 8, br. 2(2006.), str. 421-441. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/35299> (15. 10. 2023.)
6. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. URL: <https://pravilnik.kam.hr/> (23. 10. 2023.)
7. Tadić, K. Rad u knjižnici. Opatija: Naklada Benja, 1994.